

ПРОБЛЕМА СУРЖИКУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ляшко М. С.

Науковий керівник – к.і.н., доц. Бадєєва Л. І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

каф. українознавства, м. Харків, Україна

e-mail: mykyta.liashko@nure.ua

This work is devoted to the most popular and worst problem of the Ukrainian language for centuries, surzhik. This problem has existed since ancient times and permeates almost all Ukrainian culture, even today.

«Той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе»

Олесь Гончар

З давних давен розвитку української мови перешкоджали багато факторів, які значною мірою виникали через випадкові або недобросовісні втручання закордонних державних діячів в українську культуру. Здебільшого одним з таких факторів є культура та політика одного із сусідів України – Росії. Саме завдяки деяким неявним соціальним впливам або навіть більш явним указам та законам, сформувалася одна з найактуальніших проблем сучасної української мови – суржик. Метою цієї роботи є дослідження проблеми суржика в сучасній українській мові.

Цікавий той факт, що наукове дослідження суржика або не цікавило вчене товариство, як було у часи Російської імперії, або навіть заборонялось, як наприклад у Радянському Союзі. Тому дослідженням даної проблеми займалися сучасники, такі доктора наук та мовознавці, як: Л. Т. Масенко [1], О. Шумилов [2], Л. А. Ставицька [3] та інші. Проте, незважаючи на великі та майже вичерпні праці вчених людей, незважаючи на гласність та велику інформаційну базу за цієї проблемою, вирішення даної проблеми є дуже складним через її глибокі та міцні коріння.

Найпопулярніша та найгірша біда української мови протягом століть – це суржик. Його національну і соціальну природу відображає сам термін, який є запозиченим із сільськогосподарської лексики. Великий тлумачний словник української мови транскрибує слово суржик у двох значеннях: «1. Суміш зерна пшениці й жита, жита й ячменю, ячменю й вівса та ін.; борошно з такої суміші; 2. (перен., розм.) Елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова» [4]. Суржик існує і розвивається за своїми законами, наприклад: перекручення українських слів, які потім приймають дивовижні мовні форми, бо підкоряються зовсім не українським правилам граматики та стилістики. Слова змінюються за цими законами і використовуються носіями, які інколи навіть не здогадуються про це, у неправильному значенні.

Значна частина носіїв української мови часто вживає російські слова з декількох причин, наприклад, відсутністю достатніх знань мови для щоденного та професійного спілкувань, деякі використовують їх як заміну українським вважаючи літературними формами. Хоча є такі українці, які добре володіють літературною мовою, але часто лінуються, не хочуть напружувати пам'ять,

знаходити й вживати правильні українські відповідники до російських слів. Як наслідок із приведеного вище виникає українсько-російський покруч.

Найпоширенішими територіями використання суржику є Чернігівська, Сумська, Полтавська області, Слобожанщина та Південь України, тобто ті території, на яких вплив російської культури був найбільш довгим та проникливий. Здебільшого його використання можна зустріти у побутовому мовленні серед носіїв ПГТ та сіл, особливо серед старших поколінь.

Проте, русизм проявляється не тільки у повсякденному мовленні, а й в інших сферах нашого життя. Вживання на телебаченні російськомовних кальок призводить до того, що люди сприймають їх як правильну українську лексику, а питомо українські слова навпаки, вважають говіркою або діалектом. Це виникає, по-перше, через те що засоби масової інформації більшість громадян вражає взірцем літературного мовлення, по-друге, це знов доводить про відсутність знань у деяких людей як української, так і російської мов.

Ще одна проблема полягає у тому, що елементи суржику поширені у вищих навчальних закладах. Хоч і вважається, що освічена людина і суржик – поняття несумісні, людина повинна контролювати свою мову, удосконалювати її. Для цього необхідно навчатися української мови і постійно нею практикуватися. Однак, незважаючи на усе це, на сході України в університетах, інститутах лекції іноді читають російською мовою, що негативно впливає на процеси опанування й удосконалення української мови, нівелюють її специфічні ознаки та особливості, а також усе те, що визначає її самодостатність як окремої мови, позбавляють її здатності протистояти російському впливу. У таких умовах українськомовні студенти починають час-від-часу переходити на російську мову, добре цієї мови не знаючи, унаслідок чого з'являється мішанина мов.

Таким чином, перед людиною виникає питання «чиста літературна мова чи суржик», відповідь на яке залежить, переважно, від переконань і бажань самої людини, жодний тиск або насильство у цьому напрямку не буде мати успіху. Держава повинна робити все для того, щоб мовна політика в Україні сприяла опануванню й удосконаленню української мови громадянами. Для цього слід забезпечити підготовку педагогічних кадрів для навчальних закладів, які викладатимуть державну мову, дбати про розвиток україномовного культурного життя, підтримувати діячів української культури, впроваджувати українську мову в усі сфери життя суспільства.

Список використаних джерел:

1. Масенко Л.Т. (2019) Суржик: між мовою і «язиком». Київ, Видавничий дім «КМ Академія», 135. (дата звернення 11.07.2022)
2. Шумилов О. (2000) Мова, суржик, «язик»: єдність та боротьба протилежностей на межі тисячоліть. Київ, Сучасність, 124. (дата звернення 11.07.2022)
3. Ставицька Л. (2000). Українсько-російська двомовність: Соціопсихологічні та лексикографічні аспекти. Київ, Дивослово, 22. (дата звернення 11.07.2022)
4. Бусел В. Т. (2005) Великий тлумачний словник. Київ, Перун, 124. (дата звернення 11.07.2022)